

Vertrouwd naar de kerk in eigen (te)huis

Naast de kerkgebouwen die Den Haag-Zuidwest rijk is, zijn er verpleeg- en woonzorgcentra waar met regelmaat kerkdiensten worden gehouden voor bewoners en hun familieleden. We spraken met vrijwilligers die deze diensten begeleiden, sommigen al tientallen jaren.

Marja Hollander was diaken in de Thomaskerk toen ze gevraagd werd te assisteren bij een avondmaalsviering in woonzorgpark Swaenehove aan de Heiloostraat. Al snel daarna kwam het verzoek om vrijwilliger te worden en inmiddels heeft ze er ongeveer twintig jaar op zitten, zowel in Swaenehove als in Swaenesteyn aan de Nieuwendamlaan en verpleeghuis Houtwijk aan de Architect Duikerstraat. Een paar keer per jaar helpt ze met anderen bij het klaarmaken van de kerkruimtes, haalt ze bewoners op en zorgt ze met een praatje dat bezoekers van de kerkdiensten zich op hun gemak voelen. ‘Mooi werk, ik ga graag om met oudere mensen’, zegt Marja, die verbonden is aan de Shalomkerk. ‘De bezoekersaantallen lopen wel wat terug, maar de diensten hebben nog altijd betekenis voor veel mensen.’

Ook voor **Wil Groeneveld** uit de Shalomkerk betekent het werk in verpleeghuis Houtwijk veel. ‘Het mooie vind ik dat mensen die hun hele leven naar de kerk zijn gegaan, die traditie voort kunnen zetten, ook nu ze in veel moeilijker omstandigheden verkeren.’ Wil begon als vrijwilliger in de Lozerhof (nu De Drie Linden in Moerwijk). Tien jaar geleden stapte ze over naar Houtwijk waar de diensten twee keer per maand op donderdagochtend plaatsvinden. ‘Aanvankelijk waren er aparte protestantse en rooms-katholieke diensten, maar dat onderscheid is gelukkig vervallen.’

Verzorgenden

Joop Maas, verbonden aan de Bosbeskapel, heeft een lange staat van dienst als vrijwilliger in verschillende Haagse tehuizen. Samen met zijn in 2022 overleden vrouw Esther was hij onder andere actief in Swaenesteyn, Swaenehove, WoonZorgpark Loosduinen en Parnassia. Niet zo lang geleden zette hij een punt achter dat werk. Joop en Esther hadden elkaar leren kennen in Parnassia (toen nog stichting Rosenberg) waar ze beiden als verzorgende werkzaam waren. Esther bleef de verpleging trouw, maar Joop stapte al snel over naar de Postbank, later ING. Ze waren nog volop in het werk toen ze 25 jaar geleden werden gevraagd vrijwilliger te worden in Swaenehove en Swaenesteyn. Joop: ‘De diensten werden destijds op vrijdagavond gehouden. Esther was diaken. Het was onze taak om alles klaar te zetten voor

de dienst en koffie te schenken. Vaak moesten er ook bewoners worden opgehaald en we assisteerden ook bij de viering van het avondmaal.'

Ook in Parnassia waren Joop en Esther actief als vrijwilligers, niet alleen bij kerkdiensten, maar ook bij uitstapjes en andere activiteiten. Het vrijwilligerschap zit Joop nog altijd in het bloed, want met Esther en na haar overlijden alleen, ging hij tientallen keren als verzorgende mee met vakantieweken van de stichting SIV, voortgekomen uit de protestantse diaconieën in Den Haag.

Preek op papier

Jan en Joke van Vreumingen (Abdijkerk) meldden zich twee jaar geleden na een oproep in de Abdijkerk aan als vrijwilligers voor de diensten in WoonZorgpark Loosduinen aan de Willem III straat. De groep vrijwilligers telt daar tien mensen, zodat Jan en Joke eens in de zes weken aan de beurt zijn. 'We halen en brengen bewoners naar de kerkzaal, schenken koffie en maken een praatje voor en na de dienst. De diensten zijn eenvoudig en de preek wordt altijd op papier uitgereikt omdat er mensen zijn die slecht horen.'

Ook **Marjan Maarschalkerweerd** (Abdijkerk) is actief in WoonZorgPark Loosduinen. Ruim drie jaar geleden meldde ze zich aan als vrijwilliger na een oproep in Samenklank. 'Mijn man Ben doet mee aan de spelletjesmiddagen en ik ben actief bij de kerkdiensten. Toen we begonnen was er nog elke week een dienst, maar omdat het krijgen van voorgangers moeilijk werd, is dat teruggeschroefd naar eens in de veertien dagen. Dat gaf ons als vrijwilligers ook wat meer lucht.' Marjan doet het werk graag. 'Je steekt er zelf ook wat van op en het is fijn om met de bezoekers om te gaan. Soms is het wel verdrietig want er overlijden natuurlijk geregeld mensen in zo'n tehuis.'

Laatste jaar

Aan de kerkdiensten in woonzorgcentrum Nieuw Berkendael aan de Burgemeester Waldeckstraat komt mogelijk in 2026 een einde. **Anneke en Egbert Hofma** (Abdijkerk), al ruim twintig jaar actief als vrijwilligers, vinden dat jammer. 'Het aantal medewerkers is teruggelopen, dus we zijn in gesprek met de directie hoe het verder moet. Dit kalenderjaar gaan we in elk geval nog door met twee diensten per maand. Nieuw Berkendael is een humanistisch huis, dus dat hier kerkdiensten worden gehouden, is prachtig. Maar als we het rooster niet rondkrijgen, wordt het moeilijk. Er is een geestelijk verzorger maar die werkt ook nog in twee andere tehuizen.'

Al met al zijn er acht woonzorg- en verpleeghuizen in Den Haag-Zuidwest waar nog geregeld kerkdiensten worden gehouden. Aan nieuwe vrijwilligers is altijd behoefte, dus mocht u na lezing van dit artikel belangstelling hebben om ook de handen uit de mouwen steken, dan zullen de diakenen in Shalomkerk, Abdijkerk en Bosbeskapel u graag de weg wijzen.

De bewoners van Nieuw Berkendael lijden aan een ernstige vorm van niet-aangeboren hersenletsel en zijn dus doorgaans erg beperkt. Anneke: 'Soms zie je tijdens de diensten iets van herkenning of instemming, dat zijn de mooie momenten.' Wim van Dijk is de vaste organist en als voorganger wisselen protestant en katholieke pastores elkaar af.

Hans Willems

Staan op de schouders

Veel van ons leven van vroeger vergeten we, maar sommige beelden kunnen ineens bij je bovenkomen. Ik had dat met een schilderij dat, jaar in jaar uit, meeverhuisde met het gezin uit mijn jeugd, en uiteindelijk aan een muur terechtkwam in de flat in Scheveningen waar de levens van mijn ouders eindigden.

Mijn vader, die het ooit kocht, had, zo vonden wij altijd, een wat bijzondere smaak. Abstracte etsen, met daarop vreemde mensen, met rare teksten eronder, waar ik als jongen maar naar bleef staren. Zoals naar een prent, van de hand van Ans Wortel (1929-1996), van een nogal grof weergegeven wezen, een soort

reus, die zich, over een ravijn heen, staande probeert te houden, verbeten kijkend en de benen in een spagaat. Met een voet geplant op de ene oever en de andere voet op een andere. Eronder deze titel: 'De barre brug voor mijn gebroken land'. Het is net of die reus met man en macht twee stukken land bij elkaar wil zien te houden.

Het moet in diezelfde kamer geweest zijn, misschien wel aan de eettafel tegen de wand aan waar ook die ets hing, dat ik mijn moeder hoorde vertellen over haar vader en de oorlog in Den Haag. Zij was in de kelder aan het opruimen geslagen en vond er allerlei documenten, waardoor haar jeugd tijdens de Tweede Wereldoorlog was opgeleefd. Zoals het wonen op koude kamers van een bovenverdieping aan de Statenlaan, schaarse voeding, de spanning als de bel ging, omdat het de bezetter kon zijn om haar vader op te halen voor de Arbeitseinsatz.

Ze liet me een schrift zien met harde kaft, waarvan de kleur verschoten was. 'Homiletisch dagboek' stond voorop. Mijn grootvader Gerrit Bos, in de jaren '30 aangesteld als dominee in een kerk aan de Beeklaan, had van al zijn jaren als voorganger exact genoteerd waar hij kerkdiensten had geleid, welke tekst hij had gekozen en welke liederen er gezongen waren. Iets van zijn leven en noeste arbeid snoven wij op vanuit die volgeschreven bladzijden. Bijvoorbeeld dat hij in de oorlogsjaren regelmatig in de ochtend preekte in een Haagse kerk en in de middag de dienst leidde in de Scheveningse strafgevangenis.

Mijn moeder had nog een ander boek klaargelegd om aan mij te laten zien, daarin oude foto's van Den Haag in oorlogstijd. De tankgracht, Sperrgebiete, onderbroken wegen en fietspaden, prikkeldraad. Burgers die hun weg zochten van het ene deel van de stad naar het andere. Een gebroken land. En ook opa Gerrit worstelde zich waarschijnlijk, zoals iedereen, van de ene kant van de tankgracht naar de andere. Door zandgreppels, langs Duitse soldaten, als hij zich begaf van vergadering naar catechisatie, van huisbezoek naar uitvaart, van kerk naar huis van bewaring. In de oorlogsjaren was die gevangenis, schertsend, omgedoopt tot 'Oranjehotel', toen daar ook honderden politieke gevangenen, onder hen verzetsstrijders, werden opgesloten en verhoord. 'Gasten' van dit macabere hotel, zo werden zij aangeduid.

Kennelijk wist opa Gerrit het spel daar als gevangenisdominee slim te spelen. Hij pakte net genoeg aan met de bewakers van de celblokken om hun vertrouwen te winnen. Daardoor werd het hem toegestaan om de ter dood veroordeelden in hun cel te bezoeken. Na de oorlog is daar door overlevenden verslag van gedaan. Gerrit ontmoette zo mensen met idealen over een vrij Holland, idealen om na de oorlog de verschillen te overbruggen binnen het gebroken land. Hij werd getroffen door hun gedrevenheid om de nazi's te bestrijden en met partijen van links tot rechts te gaan bouwen aan een nieuw Nederland. Hij ontmoette mensen die bereid

waren grote risico's te nemen om deze idealen werkelijkheid te laten worden. En soms ontving hij een laatste verzoek: een briefje naar buiten smokkelen voor de moeder van de veroordeelde of een lieve groet bestemd voor een verloofde, en dat te bezorgen, nadat de executie in de duinen zich had voltrokken.

Wat is het onverwacht een intense middag geworden, daar in de flat van mijn ouders in Scheveningen! Mijn moeder legde nog een foto op tafel. Opa Gerrit staat in 1950 aan de zijde van koningin Juliana, wanneer zij het gedenkteken onthult, dat we nu nog altijd kunnen zien op de muur van de strafgevangenis. 'Zij waren eensgezind', staat er gebeiteld rond de afbeelding van een ontwortelde boom, die door handen van allerlei mensen toch overeind wordt gehouden, terwijl ze staan in een poel van giftige slangen. Mijn opa sprak bij die onthulling en we lezen in zijn toespraak dat hij dat deed met een zwaar gemoed. Natuurlijk vanwege het verdriet onder de nabestaanden, over hun gedode geliefden. Maar Gerrit Bos sprak er ook zijn verbijstering uit over het korte geheugen van, bijvoorbeeld, diegenen die het inmiddels voor het zeggen hadden gekregen in het land. Want hoe zat het met de idealen van degenen die vanwege hun droom van een vrij en eensgezind Nederland waren omgebracht? Waar was de gedrevenheid om te vergeven en te verbinden, die hij wel was tegengekomen in de cellen, maar die nu al vergeten leek? Samen de schouders eronder in een bevrijd Holland! Maar de hokjesgeest was terug, oude stellingen ingenomen, de klassieke kloof tussen mensen bestond weer, in het zo gewonde vaderland.

Opa Gerrit was hier verbitterd over. Je zou toch willen geloven dat mensen, die strijden tegen onrecht en sterven voor hun idealen, dit niet voor niets hebben gedaan! Enkelen van hen hadden voor de gevangenisdominee, tijdens de bezoeken aan hun cel, op de laatste avond van hun leven, een gezicht gekregen. Hij zou hun gezichten en namen nooit vergeten. Wat staat mij te doen? Wat kunnen wij met elkaar? Mogelijk toch dit: ons de volharding van de 'gasten' van het Oranjehotel herinneren, om nooit en te nimmer te zwichten voor abstracte machten die burgers, mensen van vlees en bloed, in ons nog altijd gebroken land monddood willen maken.

ds. Jan Tom Schneider

Nieuwe diaken

In de Bosbeskapel is een nieuwe ambtsdrager gestart. Chiely Westerduin is recent bevestigd als diaken. Met haar hadden we een kort interview.

Vooraf

Volgens de website van de Protestantse Kerk in Nederland heeft een diaken een belangrijke rol als voortrekker in de diaconale roeping van de gemeente. Het Griekse woord 'diakonos' (diaken) betekent dienaar. Diakenen zijn de doeners van de kerk: mensen die de handen uit de mouwen steken en zich inzetten voor mensen die hulp nodig hebben. Ze zijn gericht op het voorkómen, opheffen, verminderen en uithouden van lijden en nood van (groepen) mensen. Diakenen zijn daarnaast gericht op het scheppen van rechtvaardige verhoudingen in kerk en samenleving.

Chiely, kun je je kort voorstellen?

'Ik ben 68 jaar en, zoals mijn naam waarschijnlijk al doet vermoeden, ben ik geboren en getogen in Scheveningen. Ik ben getrouwd en heb twee kinderen en vijf kleinkinderen. Ik heb lange tijd gewerkt bij de Gemeente Den Haag, dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de laatste jaren als senior jobcoach voor mensen met een arbeidsbeperking. Inmiddels ben ik gestopt. Ik werk nu als vrijwilliger op de Leyenburgschool en help kleuters bij het aanleren en verder ontwikkelen van de Nederlandse taal. Verder houd ik van zingen, volleyballen, wandelen en fietsen.'

Hoe ben je ertoe gekomen om diaken te worden?

'Ik ben ervoor gevraagd. Ik ben altijd actief geweest bij de kerk. Eerst in Scheveningen, waar ik ben opgegroeid. Daarna door een verhuizing bij de Bergkerk, daar deed ik de kindernevendienst. Daarna zijn we verhuisd naar de Albert Schweitzerlaan en zijn we naar de Petrakerk gegaan. Die ging op in de Bosbeskapel. Ik was altijd wat terughoudend om ambtsdrager te worden, omdat we in september en oktober op de Veluwe wonen. We wonen daar in een caravan en reizen dan niet heen en weer naar Den Haag. Maar toen Marianne Veenstra mij vroeg om diaken te worden, gaf ze aan dat het rooster op mijn jaarlijkse afwezigheid aangepast kon worden.'

Wat betekent de kerk voor jou?

'Ik ga graag naar de kerk. Ik vind het zingen heerlijk. Ik ga ook naar de kerk voor de uitleg. En mensen ontmoeten met wie je samen je geloof kunt delen, daar word ik blij van.'

Hoe zie je de toekomst van de kerk?

'Dat vind ik een lastige vraag. De kerk vergrijst en er blijft waarschijnlijk maar een klein verband over. Maar dat neemt niet weg dat ik mij graag inzet voor onze kerk waar dat kan.'

Hoe ga je je rol als diaken invullen?

'Ik ben net begonnen. Dat weet ik nog niet precies. Ik kijk eerst de kat uit de boom. Ik heb in mijn leven altijd dienstverlenende rollen gehad. Ik help mensen graag. Tegelijk ben ik veelzijdig; er zijn dus vast taken die ik kan oppakken. Het diakenschap is nieuw voor mij. Ik vind het fijn om iets voor mensen te kunnen betekenen en wil graag mijn steentje bijdragen aan de Diaconie van Den Haag-Zuidwest. Ik voel me daarbij gedragen door mijn geloof in God (als op adelaarsvleugels – een mooie metafoor) en gesteund door de andere ambtsdragers en gemeenteleden. We doen het samen en mogen vertrouwen op Gods zegen.'

Michiel van Butselaar